

RhetoricaScandinavica

Online, vol 26 / 2022

TEMA:
Kroppens retorik

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 84 - 2022

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 84, 2022, pp 39–59, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/KJUA8913>

Authors Henric Bagerius, Örebro University,

 <https://orcid.org/0000-0002-2253-5896>.

Title “The Naked Truth: Conversion Narratives as Rhetorical Approach in Swedish Nudist Journals from the 1930s and 1940s” [”Den nakna sanningen. Omvändelseberättelser som retoriskt grepp i svensk nudistpress från 1930- och 1940-talen”].

Abstract In the summer of 1932, *Dagbräckning* [Daybreak], the first Swedish nudist journal, was founded with the mission of getting people to sunbathe, swim and do gymnastics naked. It was soon followed by *Natur och Hälsa* [Nature and Health] and *Solvännen* [Sun Friend], which alongside *Dagbräckning* sparked interest in the emerging Swedish nudist movement. A recurring feature in these journals were conversion narratives in which men and women described how they became nudists. This article analyzes thirty-six conversion narratives from the 1930s and 1940s and demonstrates how a narrative structure drawn from a religious context helped nudists to make sense of their new identity and convince others of the possibilities of nudism. Using Ernest G. Bormann's concept of rhetorical vision and his symbolic convergence theory as an interpretive framework, the article shows that in this religiously inspired way the nudists weaved together their experiences into a more encompassing drama about the freedom that awaited those who chose to practice nudism: freedom from clothing that obstructed natural movements, freedom from prejudice that limited individual thinking and freedom from rules that restricted social contacts.

Keywords nudism, nudist journals, Sweden, conversion narratives, rhetorical vision, 1930s, 1940s.

*Henric Bagerius är docent och universitetslektor i historia
och excellent lärare vid Örebro universitet.
0000-0002-2253-5896 / Henric.Bagerius@oru.se*

Henric Bagerius:

Den nakna sanningen

Omvändelseberättelser som retoriskt grepp i svensk nudistpress från 1930- och 1940-talen

Sommaren 1932 startade *Dagbräckning*, den första svenska nudisttidskriften, med målet att få människor att sola, bada och gymnastisera nakna. Den följdes snart av *Natur och Hälsa* och *Solvännen* som tillsammans med *Dagbräckning* bidrog till att väcka intresse för den framväxande svenska nudiströrelsen. Ett återkommande inslag i tidskrifterna var omvändelseberättelser där svenska kvinnor och män beskrev hur det gick till när de blev nudister. I den här artikeln analyseras trettiosex omvändelseberättelser från 1930- och 1940-talen, och av dem framgår hur en narrativ struktur hämtad från ett religiöst sammanhang hjälpte nudisterna att förstå sin nya identitet och övertyga andra om nudismens möjligheter. Med Ernest G. Bormanns begrepp retorisk vision och hans teori om symbolisk konvergens som tolkningsram visar artikeln att nudisterna på det här sättet vävde samman sina erfarenheter till en större berättelse om den frihet som väntade dem som valde att leva nakna.

”Jag skall be att få vittna, precis som man gör på frälsningsarmén och inom oxfordsrörelsen, men jag skall inte bekänna några synder utan tvärtom be att få bekänna litet om den bästa handling, som jag någonsin utfört.” Så inledde signaturen Inge S. en insändare i nudisttidskriften *Natur och Hälsa* våren 1939 om hur det gick till när han för första gången badade naken med andra och därefter beslutade sig för att bli nudist. Under en skogsvandring tre år tidigare hade han som färdledare övertalat hela vandringssällskapet, elva unga kvinnor och män, att kasta av sig kläderna och nakna ta vårens första dopp. Engagerat återgav Inge S. stunden då han fick ”ögonen upp för den otvetydiga sanningen, att nakenhet i sanning inte

var något att skämmas för” (*Natur och Hälsa* 7:8, 1939).

Den här insändaren var bara en i raden av omvändelseberättelser som publicerades i den tidiga svenska nudistpressen. Under rubriker som ”Varför jag är nakenkulturist” och ”Hur jag blev solsportare” beskrev människor i olika åldrar och ur olika samhällsgrupper hur det gick till när de bestämde sig för att bli nudister och på vilket sätt deras liv hade förändrats sedan de fattat beslutet att bada, sola och gymnastisera nakna tillsammans med andra. Vad var det som de här människorna fann så tilltalade i nudismen? Vad hade insikterna om den nakna sanningen fått för konsekvenser i deras liv? Och hur kunde deras berättelser användas för att vinna andra människor för nudismens sak?

Med utgångspunkt i trettiosex omvändelseberättelser i tre nudisttidskrifter från 1930- och 1940-talen vill jag visa hur svenska nudister, precis som *Inge S.*, tog hjälp av en narrativ struktur hämtad från ett religiöst sammanhang för att dels förstå sin nya identitet som nakenkulturist eller solsportare, dels övertyga andra om allt det goda som nudismen hade att erbjuda dem. Tidskriftsredaktionerna publicerade gärna de här berättelserna då de såg möjligheter att genom dem påverka läsare som ännu inte anslutit sig till nudiströrelsen. För vittnesbörd där människor redogör för hur de förändrat sina liv på ett genomgripande sätt skapar, som Patricia Malesh (2009, s. 134) konstaterar, inte bara mening hos dem som berättar. De är också ”powerful tools for evoking such transformations in others—whether they are intentionally employed as such or manifest transformation organically”. Med sina målande beskrivningar av bronsfärgade nakna kroppar på soldränkta stränder – eller för den delen köldnupna nakna kroppar på vindpinade fjäll – fångade de här nudisterna olika upplevelser av den frihet som väntade dem som vågade följa i deras fotspår.

Nudismen som svensk reformrörelse

Nudismen uppstod i Tyskland vid förra sekelskiftet och ville förändra människors levnadsvanor och skapa en mer livskraftig tysk nation. Att vårda kroppen i naturens hägn sågs som ett sätt att även stärka samhällskroppen. Med *Nacktkultur*, nakenkultur, skulle tyskarna förädlas och utvecklas till ett vackert, hälsosamt och harmoniskt folk som kunde stå emot tidens moraliska förfall, sociala oordning och kulturella förflackning (Andritzky, 1989; Toepfer, 1997, s. 30–47; Grisko, 1999; Barcan, 2004; Williams, 2007, s. 1–17). I motsats till många andra utopiska rörelser utgick nudismen, eller naturismen som den ibland kallades, från den enskilda människan och hennes välbefinnande. Den var inte revolutionär, såg ingen mening i att tvinga fram nakenhet och hade inte som mål att omkullkasta samhällsordningen. För att nationen skulle blomstra krävdes endast att medborgaren som individ uppnådde balans i tillvaron och utvecklade ett sunt förhållningssätt till sin kropp (Ross, 2005, s. 1–12; Zubiaurre, 2012, 135–178; Harp, 2014, s. 50–86).

Det tidiga 1900-talets nudism var alltså en reformrörelse som ville frigöra kroppen från alla tvång i samhället och återbörda den till ett naturligt och fritt tillstånd. Men som Stephen L. Harp (2012, s. 4) påpekar hade även nudismen starka kontroll-

DAGBRÄCKNING

Månadstidskrift för livsbejakande, vidsynt och fördomsfri åskådning

Ur innehållet:

Från arbetsfältet.

En röst från Danmark.

Hur Inga blev omvänd.

Vad mannen, som svarade Agnes, sade.

Ang. kritiken.

Samtal mellan Charlie och Blåöga.

Ur all världen.

Snöbad.

Nummer 1

Fjärde årg.

Mars 1935

Pris 20 öre.

mekanismer som såg till att de nakenkulturella aktiviteterna höll sig inom anständighetens gränser. I rörelsen fanns regler för var och hur nudisterna skulle klä av sig vid nakenbad för att handlingen inte skulle ses som erotisk och vad och vem de fick titta på för att inte blicken skulle uppfattas som voyeuristisk. Det krävdes med andra ord disciplin för att vara naturlig.

Till Sverige togs nudismen av venereologen Johan Almkvist som hade besökt flera nudistföreningar i Tyskland och Frankrike och inspirerats av deras verksamhet. Med boken *Hälsa och nakenhet*, som utkom våren 1932, ville han bidra till ”ett djupt ingripande i och en betydlig omläggning av folkets liv”, och han hoppades att hans socialmedicinska studie av klädedräktens inverkan på människans kropp och själ skulle bana väg för ett nytt förhållningssätt till nakenhet bland svenskarna (Almkvist, 1932, s. 117). Almkvist såg framför sig ett samhälle där vidsynta människor levde efter rationella principer och satte sig över fördomar, var toleranta mot varandra och umgicks på ett naturligt och okonstlat sätt. Våren 1932 tog han initiativ till Hälsa genom Nakenkultur, den första svenska nudistföreningen, och under de följande åren lyckades han samla en liten skara som ville få ett friskare och friare liv genom att lägga bort sina kläder när det fanns förutsättningar för det.

Nudiströrelsens tidiga utveckling i Sverige går att följa i den svenska nudistpressen. I tidskrifterna *Dagbräckning* (1932–1939), *Natur och Hälsa* (1933–1942) och *Solvännen* (1935–1947) publicerades artiklar om nudismens mål, reportage från fri-luftsplatser runtom i Europa och rapporter om de svenska nudistföreningarnas verksamhet (Arnberg, 2010, s. 105–106; Arnberg, 2017, s. 9–10). I nudistpressens ledartexter gick det att läsa om rörelsens framsteg och motgångar, och det är också bland tidskrifternas utgivare, redaktörer och innehållsgranskare som vi hittar den svenska nudismens tongivande ideologer: Johan Almkvist, Anton B. Svensson och Olov Schmeling.

Johan Almkvist var politiskt konservativ och betraktade nakenkultur och sol-sport som ett sätt att vända människoslåktets utveckling som enligt honom tagit en felaktig riktning. I sina artiklar i *Natur och Hälsa* underströk han att ett liv i nakenhet gav kvinnor och män, flickor och pojkar, ett naturligare förhållningssätt till det motsatta könet och på sikt skapade förutsättningar för mer upplysta och anständiga medborgare. I hans ögon var det klädedräkten, och inte nakenheten, som gjorde människor moraliskt fördärvade. När kropparna höljdes i tyg fick nämligen erotiska fantasier fritt spelrum: ”Genom kläderna är den naturliga dragningen mellan man och kvinna förvandlad till ful osedlighet.” (*Natur och Hälsa* 1:1, 1933.) Som Ylva Habel (2000) har visat var Johan Almkvist starkt inspirerad av samhällshygieniska eller rentav rasbiologiska tankar. Hans artiklar handlade dock i mycket liten utsträckning om hur svenskarna skulle förädlas som folkgrupp. I Almkvists texter hade den nakna kroppen sällan ett kön, en ålder, en klass, en ras eller en nationalitet; han talade påfallande ofta om *människokroppen* och beskrev den då i utopiska ordalag.¹

Mot Johan Almkvists konservativa hållning stod frisören Anton B. Svenssons socialistiska övertygelse. Som utgivare av *Solvännen* sade han sig framför allt vilja propagera för nakenhet och frisksport och lämna politik och religion därhän. Det hindrade honom dock inte från att tydligt ta avstånd från nazismen som han menade hade lamslagit den tyska nudismen med sin hårda censur och åsiktsintolerans (*Solvännen* 1:2, 1935). Svensson hade också svårt att förlika sig med kyrkans moralism över den nakna kroppen. Likväl anlidade han Samuel Gabrielsson, kyrkoherden i Rättvik, som medarbetare i *Solvännen* vintern 1938 och lät honom skriva några artiklar som anlade ett andligt perspektiv på nudismen och gav läsarna goda religiösa argument för att leva nakna (*Solvännen* 4:1, 1938).

Även boktryckaren Olov Schmeling, utgivare av *Dagbräckning*, var socialist och antinazist. Till skillnad från *Natur och Hälsa* och *Solvännen* var *Dagbräckning* sparsamt illustrerad med bilder, och den politiska tonen i många artiklar gjorde att

1 När *Natur och Hälsa* i 1:10, 1933, publicerade en översatt artikel av Oskar Poebing om tysk och judisk nakenkultur såg sig redaktionen nödsakad att klargöra att den på grund av textens politiskt tendentiösa karaktär lät författaren ”helt och hållet själv svara för sina uttalade åsikter”. Att artikeln överhuvudtaget trycktes sades bero på att många svenska nudister uttryckt ett starkt intresse för hur nudismens ställning var i Tyskland sedan Adolf Hitler blivit rikskansler. Om nudismens villkor i Nazityskland, se Krüger, Krüger & Treptau, 2002, och Jefferies, 2006.

tidskriften av vissa nudistföreningar betraktades som smått revolutionär. Först och främst arbetade dock redaktionen för att ett nytt sätt att se på den nakna kroppen skulle få genomslag i det svenska samhället. I tidskriften betonades hur viktigt det var att verka för ett friare, naturligare förhållande till nakenhet och ett levnadssätt där människor undvek allt som stred mot natur och förnuft. I god reformanda framhölls därför att alkohol och tobak helst skulle undvikas – särskilt när nudister samlades till bad, lekar och annan rekreation (*Dagbräckning* 2:6, 1933).

Nudistiska omvändelseberättelser som retoriskt grepp

Den svenska nudiströrelsen var liten. I slutet av 1930-talet samlade de största föreningarna på sin höjd ett par hundra medlemmar var (Strand, 2005, s. 61). Rörelsens tidskrifter lästes dock av betydligt fler. *Natur och Hälsa*, för att ta ett exempel, blev snabbt populär och såldes hösten 1933 i runt trettiotusen exemplar (*Svenska Dagbladet*, 1933, 2 december). Tidskriftsredaktionerna sade sig framför allt vilja få fler människor att bli nudister, och för det krävdes en typ av innehåll som gav läsarna möjlighet att på olika sätt utforska begreppet nakenkultur, ställa frågor om

livet som nudist och dela sina egna upplevelser av att vara naken hemma och bland andra. Vid sidan av ideologiskt orienterade artiklar bestod tidskrifterna därför av reportage från sammankomster, levnadsporträtt av kända nudister och råd om mathållning och gymnastiska övningar.

Till de mer aparta inslagen i *Dagbräckning*, *Natur och Hälsa* och *Solvännen* hör omvändelseberättelserna. De var tänkta att visa den breda läsekretsen hur befriande det var att bli nudist och att nudister återfanns i alla samhällslager och bland alla yrkesgrupper. Signaturen *Inge S:s* insändare var en av bortåt fyrtio skildringar av hur en ensam människa, ett gift par eller en hel familj kom till insikt om den nakna sanningen och engagerade sig i den svenska nudiströrelsen. Hans brev till *Natur och Hälsa* våren 1939 fick dessutom redaktionen att uppmana andra läsare att berätta om hur det gick till när de första gången kom i kontakt med nakenkultur i någon av dess former. Ett utbyte av erfarenheter bedömdes ha ett särskilt värde för dem som ville övertyga andra om nudismens fördelar:

Vi kunna nämligen av dylika små självbekännelser få många goda uppslag, om hur vi på bästa sätt skola influera på våra medmänniskor. Den nakenkulturella propagandan är nämligen, i högre grad än fallet är på något annat område, beroende av psykologiska insikter. Man måste nämligen gå till väga med största finkänslighet och försiktighet, samtidigt som man naturligtvis inte vill slå av på kravet på effektivitet. (*Natur och Hälsa* 7:8, 1939.)

Ett par veckor tidigare hade även Leontine Allinger, signaturen *Lonjo Alinger*, konstaterat att det krävdes takt och ton för att nå framgång i missionsarbetet. I en artikel i *Solvännen* om vad nudiströrelsens föreningar borde göra för att värva nya medlemmar underströk hon vikten av att träda försiktigt fram och inte pådyvla andra sina åsikter. Propagandan för nakenkultur och solsport måste stämma till eftertanke och leda till väl genomtänkta beslut, menade Leontine Allinger. För en nudist var det därför viktigare att diskutera än att predika: att lyssna till vad andra hade att säga och ”icke bara ha omvändelseiver i skallen” (*Solvännen* 5:4, 1939).

Kanske kunde *Inge S:s* och andras självbekännelser ge nudiströrelsens anhängare uppslag till hur de kunde påverka människor i sin omgivning utan att framstå som alltför radikala och kategoriska. Det var i alla fall förhoppningen hos redaktionen för *Natur och Hälsa*. Men omvändelseberättelserna i nudistpressen var också retoriska i sig; de visade läsare som ännu inte anslutit sig till rörelsen hur de skulle bära sig åt för att förändra sina liv och frigöra sig från det som hindrade dem från att sola, bada och gymnastisera nakna tillsammans med andra. Att berättelserna var viktiga för att sprida nudismens idéer var tidskriftsredaktionerna fullt medvetna om. I juni 1937 publicerade *Solvännen* två brev skrivna av kvinnor som båda var varma anhängare av nudiströrelsen. Deras erfarenheter skulle nog övertyga ”mera vankelmodiga medsystrar”, hoppades redaktionen och tillade att fler kvinnor gärna fick dela med sig av sina tankar om nudismen eftersom ”det hittills varit ganska ovanligt att damerna haft mod att offentligt försvara vår rättvisa sak” (*Solvännen* 3:7, 1937).

Omvändelseberättelser (*conversion narratives*) används ofta i religiösa rörelser för

50 öre.

Solvännan

Organ för nakenkultur och sport.

Årg. 2 1 Juni 1936 Nr. 6

En till kropp och själ sund ungdom har intet under kläderna att skämmas för och den tänkande människan bör kunna förstå att det inte ligger något omoraliskt i det sätt på vilket dessa ungdomar umgås.

Foto Julien Strangé.

att beskriva och förklara människors väg från synd till frälsning (Breerton, 1991; Knight et al., 2005; Gooren, 2010; Lundin, 2013). Men de förekommer också i andra sammanhang. Vincent Lowys och David Cantors (2018) undersökning av hälsofilmer, producerade i Hollywood under 1930- och 1940-talen, avslöjar att handlingen ofta kretsar kring vilsna karaktärer som omvänder sig, skaffar sig sunda vanor och på så vis lyckas skapa ett nytt liv. Här blir det tydligt vilka vinster som väntar den som vågar förändra sin tillvaro. Omvändelseberättelsen har även visat sig vara användbar för vår tids veganer och vegetarianer, eftersom den hjälper dem att sätta ord på sin transformationsprocess: från att ha ätit kött till att inte längre göra det. Genom att för varandra och andra berätta hur de kommit fram till att fortsättningsvis leva på växtbaserad kost skapar veganer och vegetarianer mening i det beslut som de har fattat och bygger tillsammans en gemensam identitet och gemensamma berättelser (Malesh, 2009).

De här två aspekterna av en omvändelse – att genomgå en personlig förändring och att dela upplevelsen av den med andra – går inte att frigöra från varandra, menar Emily Walker Heady. I omvändelseberättelsen finns båda närvarande:

Conversion is first and foremost a descriptive term for this tension-filled pairing between internal change and rhetorical performance. The process of conversion involves a change in the habits, patterns, and values that undergird a person's life as a result of his having perceived a core flaw or weakness in himself. This life-changing is translated necessarily and intrinsically into a narrative which realizes the conversion by bringing it into the public sphere. (Heady, 2013, s. 2–3.)

Nudistpressens omvändelseberättelser gav inte bara svenska kvinnor och män möjlighet att för andra beskriva ett ögonblick, en situation eller ett händelseförlopp som hade förvandlat deras liv och dela glädjen över sin livsförändring med tidskrifternas läsare. Berättelserna var också ett slags trosbekännelser som lyfte fram nudistens lärosatser och kärnvärden i ett försök att fånga dess innersta väsen. Med sin historia bekände sig berättaren som nudist och gav sin tolkning av begrepp som nakenkultur och solsport. När signaturen *Inge S.* sade sig ha upptäckt ”den otvetydiga sanningen” gav han sin förståelse av vad ett liv i nakenhet innebar och vad andra kunde vänta sig av det: en upplevelse av fullständig frihet som inte väckte några som helst känslor av skam.

I den svenska nudistpressens omvändelseberättelser blir tre teman om tillvaron som nudist särskilt tydliga: ett liv i hälsa, ett liv i vidsyn och ett liv i gemenskap. De här temana beskriver alla ett tillstånd av harmoni som en följd av att människor med en stark sanningssträvan lyckats frigöra sig från det som begränsade, hämmade och kringskar dem på olika plan. Jag betraktar dem som viktiga element i en retorisk vision, för att låna ett begrepp från Ernest G. Bormann (1972 och 1982). De var delar av en större berättelse som förenade och fångade människor i en gemensam symbolisk verklighet med målet att stärka samhörigheten hos dem som tog del av visionen, få dem att agera på ett visst sätt och ge dem tydliga representationer att relatera till.

Bormanns teori om symbolisk konvergens – att människor konstruerar verklighet med hjälp av symboler och att olika verkligheter konvergerar till en gemensam världsbild – är tänkt att förklara hur individer formar grupper och bygger samhällen. När människor bidrar med eller kopplar sina egna erfarenheter till en retorisk vision, ett mer omfattande tankesystem, skapar de mening i erfarenheterna och utvecklar ett gruppmedvetande. Bormann beskriver den här processen som ett gemensamt fantiserande där gruppens deltagare tolkar situationer som de befunnit sig i och händelser som de varit med om. I ett kreativt samskapande växer ett drama eller en berättelse fram, och genom att analysera de teman som blir synliga i fantasierna och visa hur de hänger ihop med varandra kan forskaren nå djupare kunskap om vad som håller gruppen samman.

En fantasitemaanalys sker som regel i fyra steg. Inledningsvis samlar forskaren in ett material som kan blottlägga hur människor tillsammans skapar en gemensam världsbild. Därefter måste materialet undersökas och karaktäriseras innan det är möjligt att upptäcka mönster i dess ”dramaturgiska incidenter”, som Bormann (2012, s. 18) uttrycker det, och ordna dem i fantasiteman. Det kan handla om mönster i situationer, miljöer, händelser, handlingar eller karaktärer. Även ord och

fraser som ofta upprepas kan signalera att det finns ett samförstånd hos dem som deltar i det gemensamma fantiserandet. Forskarens uppgift är slutligen att utifrån länkar mellan olika fantasiteman som blivit synliga under arbetet rekonstruera den retoriska visionen, ”på samma sätt som när en forskare avgränsar en viss dramatisk skola på basis av ett antal olika pjäser”, och utforska dess skilda element (Bormann, 2012, s. 18).

Bormanns teoribygge kan kritiseras för att det lägger alltför stor vikt vid konvergen av verkligheter och inte uppmärksammar de kontraster, spänningar och diskrepanser som trots allt finns i gemensamma världsbilder. Det kan lätt uppfattas som att retoriska visioner blir ett slags tvingande tankemönster som i slutändan ger människor samma förståelse. Så är det förstås inte. Människor har en mängd olika sociala identiteter och tillhörigheter som påverkar deras tolkningar av omvärlden. Som James O. Olufowote (2006) påpekar bör retoriska visioner därför betraktas som mer öppna tanke-system där människorna som gemensamt skapar dem mycket väl kan utveckla skilda eller rentav motstridiga förståelser av det som de erfarit. Annars riskerar forskaren att ”de-emphasize the diversity of identities in a rhetorical community, thus failing to characterize complexities in the nature of membership” (Olufowote, 2006, s. 461).

Jag vill påstå att nudisterna som så öppenjärtig delade med sig av sina erfarenheter i *Dagbräckning*, *Natur och Hälsa* och *Solvännen* hölls samman av en retorisk vision om att ett liv utan kläder gjorde människan fri – en vision som också kunde användas för att väcka intresse för den svenska nudiströrelsens idéer hos läsare som inte själva ägnade sig åt nakenkultur och solsport. Det står samtidigt klart att den här friheten upplevdes, tolkades och beskrevs på olika sätt. Några talade om att nudismen gjort dem fria från sjukdomar och krämpor. Andra berättade att den hjälpt dem att komma över sin blyghet och skam. Det fanns också de som menade att nudismen fört dem närmare andra människor och på så vis blivit en väg ut ur ensamhet och isolering. Just hälsa, vidsyn och gemenskap är, som sagt, återkommande teman i nudisternas vittnesbörd, och de får därför bilda utgångspunkt för en mer djupgående analys av den svenska nudistpressens omvändelseberättelser.

Ett liv i hälsa

Åtskilliga nudister vittnade om att Johan Almkvists bok *Hälsa och nakenhet* (1932) hade förändrat deras liv. Signaturen *Erko* var en av dem. Sedan han fått klart för sig att kläderna kunde ha en skadlig inverkan på kropp och själ, tog han och hans hustru beslutet att bli nudister. I en skogsglänta, ”väl skyddad för insyn” och ”på tillräckligt avstånd från allmän väg”, hade makarna under fem års tid ägnat många timmar åt att sola och gymnastisera nakna. Sedan dess hade ingen av dem varit förkyld, och det fanns därför inte något som kunde få dem att ångra sitt beslut. För *Erko* hade stunderna då han var avklädd i solen blivit ett rekreativt medel som han inte ville vara utan, och hans förhoppning var att människor skulle komma till insikt om hur behagligt det var att vistas naken utomhus genom att själva kasta kläderna: ”Den välgörande verkan på kropp och själ som nakenvistelse i sol och luft

förmår åstadkomma, förstår endast den att uppskatta, som själv försökt och erfarit det välbefinnande, som kommer efter ett solbad med efterföljande avsköljning eller dusch.” (*Natur och Hälsa* 7:10, 1939.)

Signaturen *B. K-n.* resonerade likadant. Han menade att den svenska befolkningen behövde nudismens ”enkla sanningar” – att härda sin kropp, att hålla sig ren och sund, att leva enkelt, att förkasta allt som bröt ned och att älska allt som byggde upp – för att bli starkare. Själv kunde han inte ge sina medmänniskor ett bättre och mer osjälviskt råd än att bli nudist, för den verklighet som dolde sig bakom kryptiska beteckningar som nakenkulturist och solvän var inte alls så märklig som vissa trodde utan lika enkel och naturlig som naturen själv. *B. K-n.* var övertygad om att han och hans hustru aldrig skulle överge nudismen, och han hoppades att hans fyra barn skulle fortsätta på den väg som föräldrarna slagit in. Nudismen hade nämligen förvandlat deras liv och skänkt familjen ”en känsla av frihet och glädje, och en rent positiv känsla, som är något helt annat än en rent negativ frihet från sjukdom” (*Natur och Hälsa* 8:4, 1940). Om vi ska tro *B. K-n.* var det inte det att nudisterna slapp snuvor, halsinfektioner och lunginflammationer som gjorde dem glada och fick dem att känna sig fria. Ett hälsosamt liv innebar så mycket mer än, som han skrev, ”en rent negativ frihet från sjukdom”. Det var i stället det friska och sunda i nudisternas livsföring som fick dem att fullkomligt stråla av hälsa.

Signaturen *S-r.* hade ofta fått frågan hur han som annars var så sansad och förnuftig kommit på tanken att bli nudist, och han ville för *Natur och Hälsa*s läsare understryka att beslutet var noga övervägt. Det var, som han såg det, ett sätt att få ett hälsosamt liv till både kropp och själ. Under hela sin levnadsbana, ganska rik på erfarenheter, hade *S-r.* aldrig mött en livshållning som gav honom större utbyte än nudistens. Här fann han den vördnad för naturen och det naturliga som skänkte frihet i ordets bästa bemärkelse. Nudisten förstod nämligen

att balansen mellan kropp och själ är det viktigaste av allt. En sund själ i en sund kropp är ett oeftergivligt villkor för mänsklig lycka. Det finns ingen annan rörelse, som ägnar sig åt både kroppens och själens ans och tukt i samma grad som nakenkulturen. (*Natur och Hälsa* 9:6, 1941.)

I mångt och mycket anslöt *S-r:s* tankar till den hälsooffensiv som gjordes i det svenska folkhemmet under 1930- och 1940-talen. En oro för att svenskarna var på väg att förfalla, degenerera eller rentav gå under som folkstam ledde till ett omfattande hälsopolitiskt reformarbete. Med hygieniska bostäder, ordnad vattenförsörjning, goda kostvanor och meningsfulla fritidssysselsättningar skulle folkhälsan stärkas. En bättre hälsa skulle ge ett bättre folk, och för att nå dit krävdes både socialpolitiska reformprogram och hälsofrämjande upplysningskampanjer. Hela det svenska samhället måste förändras så att en ny, sund och lycklig människa kunde utvecklas (Olsson, 1999, s. 37–58; Palmblad & Eriksson, 2014, s. 33–49).

För nudisterna var en balans mellan kropp och själ helt avgörande för att människan skulle bli lycklig. ”En sund själ i en sund kropp” var närmast ett mantra i omvändelseberättelserna – och kan också ses som något av en devis för fantasitemat – som fångade essensen i nudismen: Först i naket tillstånd kunde människan fullt

ut uppleva en inre harmoni och bli ett med naturen. Här förstod hon sin plats i tillvaron. Följaktligen var nakenkultur och solsport också räddningen för dem som tappat fotfästet och endast levde för spel, dans och andra nöjen. Det kunde Thorvald Mickhaelsson intyga. Han lämnade som sextonåring de jämtländska skogarna för att ta anställning som tecknare i Stockholm. Men storstadslivet bröt ned hans moral och gjorde honom sjuk:

Allt var nytt för mig, och jag ville se och uppleva det nymodiga. Ja, detta var en ny värld för mig, en värld, som fick mig att glömma min egen kropp, mitt eget jag. En värld, som ryckte mig fullständigt bort från mig själv och förde mig in i en ständigt tillgjord värld, där höga titlar skulle framhållas och växelprotester sändas till en moster för inlösen. Ja, jag hade kommit till en värld, där människan jämt och ständigt bar ett skal över sin verkliga nakenhet inför livet. Jag rycktes så fullständigt med i storstadens osunda liv, att jag inte upptäckte det, förrän jag låg för döden på ett av storstadens sjukhus. (*Solvännen* 12:2, 1946.)

I sjukhussängen insåg Thorvald Mickhaelsson att han måste göra förändringar i sitt liv. När han tillfrisknat från sin lungsjukdom återvände han därför till Jämtland och sökte sig ut i skogen och upp på fjället. Där vandrade han naken i timmar, solade sin kropp och fyllde sina lungor med den rena fjälluften. Snart återfick han krafterna: ”Ja, livet uppe i vildmarken gjorde mig till en frisk och sund människa. Jag glömde fullständigt storstaden och dess tillgjorda maskineri.”

Thorvald Mickhaelsson var bara en i raden av nudister som i *Dagbräckning*, *Natur och Hälsa* eller *Solvännen* berättade hur friluftsliv utan kläder läkt deras brutna kroppar och trasiga själar. De upplevde att nakengymnastiken och nakenbaden ute i det fria hade förädlad dem, gjort dem till friskare och sundare människor, och gett dem en hälsosam tillvaro fri från klädesplagg som begränsade deras rörelser och hindrade solen, luften och vattnet från att nå huden. I sina berättelser om hur det gick till när de blev nudister visade de på ett paradiset som för många i det framväxande folkhemmet hade gått förlorat men som ändå fanns där för den som vågade kasta kläderna.

Ett liv i vidsyn

Signaturen *S. M. A. (Ingeniör)* var en annan nudist som i sin ungdom tvingats söka vård på ett svenskt sanatorium. Han led av kronisk luftrörskatarr och fick av sin läkare veta att han i fortsättningen borde bada naken, eftersom våta badkläder var en fara för hans hälsa. Läkarens råd gjorde honom upprymd, och lättmoden över att framöver slippa det blöta tyget mot kroppen övergick nästan i eufori när han insåg att han inte behövde skämmas över att vara naken tillsammans med andra. *S. M. A.* hade slutligen fått bekräftat det som han mistänkt sedan barndomen men aldrig kunnat formulera – ”att det pryderi för nakenheten könen emellan som folken fått sig inpräntat, icke varit den rena sanningens bud” (*Solvännen* 6:6, 1940).

Hos ingenjören fanns, långt innan han kom i kontakt med nudismen, en när-

mast intuitiv känsla av att nakenbad faktiskt inte var något skamligt, även om många människor påstod det. Som flera andra nudister gav S. M. A. i sin omvändelseberättelse uttryck för att han i alla år betraktat den nakna kroppen som okonstlad och vacker men att han först nu fullt ut insåg att ett liv i nakenhet kunde leda till ”renare seder” och ”bättre karaktär”. Tidskriften *Solvännen* hade fått honom att se att allt hemlighetsmakeri mellan kvinnor och män, men också mellan föräldrar och barn, som förekom i samhället resulterat i ett intresse för pornografi och annan osedlighet. För S. M. A. var boulevardpressens bilder av lättklädda kvinnor i utmanande poser skamliga på ett sätt som en bild av en nakenbadande kvinna i *Solvännen* aldrig kunde bli. Den som anklagade nudistpressen för att vara oanständig ”fördömer sig själv som människa, och trampar på det vackraste här i livet, den rena opryddade människokroppen. Att det nakna i alla tider varit symbolen för det högsta och det vackraste bevisar historien på en mångfald olika sätt.” (*Solvännen* 6:6, 1940.)

Även signaturen *Kristen Viking* hade fått sina vyer vidgade av *Solvännen*. I motsats till S. M. A. var han länge mycket skeptisk till nudismen, men tidskriftens texter och bilder hade nu fått honom att upptäcka ”nakenhetens välsignelser” (*Solvännen* 5:12, 1939). Han förstod till sist att det var fel att blygas för sin kropp och att han inte hade någon rätt att neka kroppen all den sol som den kunde få under den korta svenska sommaren. *Kristen Viking* vittnade om att nudismen på många sätt hade renat hans tankar och befriat honom från fördomar och vanföreställningar. Tidigare hade han inte trott att det var möjligt att betrakta en naken människa av det andra könet utan bli sexuellt upphetsad. Men nu visste han att det gick att ”se med rena ögon”, som Johan Almkvist hade uttryckt det vid något tillfälle. *Kristen Viking* hade själv upplevt det:

Jag träffade nyligen vid havsstranden en ung flicka. Helt plötsligt möttes vi. Vi voro nakna båda. Men det var som om vi inte varit det. Ingen tänkte på det, som med orätt så ofta sammanställs med gemensamt nakenbad. Hon var så vacker! Ja, vad är vackrare bland allt vackert än en ung flicka på klippan vid havet och som solrosen sträckande sig mot solen! Får man inte beundrande betrakta henne? Får man inte innerligt glädjas över att Gud skapat något så underbart vackert? (*Solvännen* 5:12, 1939.)

För *Kristen Viking* hade mötet med nudismen lagt grunden för en närmast religiös övertygelse om att människor kunde leva tillsammans nakna – fria i sina rörelser och rena i sitt sinne:

Gud har skapat människan sådan hon är och med de lemmar hon har: de ha alla sin uppgift att fylla. Har en ung människa den åskådningen, då behöver hon ej kläder, ej baddräkt för att vara sedligt ren. Så borde vi tänka och göra. Jag vill börja med *mig själv*. Gör du det också! (*Solvännen* 5:12, 1939.)

Chad Ross (2005) konstaterar att averotiseringen av den nakna kroppen var ett mycket viktigt inslag i den tidiga nudiströrelsen. Den sågs som ett sätt att förändra samhället i grunden: att befria människor från närmast tvångsmässiga sexuella fantasier och göra det möjligt för dem att utveckla en sundare hållning till sitt könsliv.

Så länge människor inte tilläts se varandra nakna och stilla sin naturliga nyfikenhet, skulle det moraliska förfallet fortgå. Att dölja det som fanns under en baddräkt eller ett par badbyxor retade bara tankarna och fick i värsta fall människor att bli slavar under sina begär. För nudisterna var följaktligen svaret på samhällets sexuella moras ”not the erection of greater barriers to seeing and knowing the naked body, but, counterintuitively, the promotion of the naked body” (Ross, 2005, s. 140).

Men här fanns utmaningar. Som S. M. A. påpekade i sin omvändelseberättelse tvingades nudiströrelsen balansera mellan dem som ville förbjuda allt naket och dem som ville exploatera det. Det ena lägret samlade människor som sedan tidig ålder fått inpräntat i sig att sedligheten i samhället skulle gå förlorad om åsynen av nakna kroppar inte längre väckte skam hos betraktaren. De gjorde vad de kunde för att utmåla nudisterna som oanständiga. I det andra lägret fanns människor som hoppades kunna tjäna pengar på nakna kroppar och därför till varje pris försökte skapa skandal runt nudismen och få den att framstå som erotisk. Också de hade intresse av att nudisterna uppfattades som oanständiga, men förstås av helt andra skäl. I den här polariteten måste alltså den svenska nudiströrelsen hitta ”en ärlig inställning till nakenhet”, för att använda S. M. A:s ord, som utmärktes av förstånd och tolerans (*Solvännen* 6:6, 1940).

Någon som lockades av nudiströrelsens vidsyn var signaturen *Femme*. Hon kunde knappt förstå att det funnits en tid i hennes liv då hon inte vågade visa sig naken bland nakna. Men så hade det varit. *Femme* tyckte inte att hennes kropp var vacker nog att visa upp utan kläder på en badstrand, och därför sökte hon sig inte till nudiströrelsen även om den intresserade henne. Så fick hon se en bild i *Natur och Hälsa* av en ung kvinna som ”fullt ogenerat och fritt” låg naken utsträckt i gröngräset och njöt av naturen. Den gav henne slutligen mod att ”debutera som nudist”. Det faktum att kvinnan på bilden inte var någon skönhet övertygade *Femme* om att det gick att besöka rörelsens friluftsplatser utan att ha en fulländad kropp. Annars var ju den allmänna uppfattningen att nudismen endast var för vackra och välskapta människor. Paula Petersson, redaktör för *Natur och Hälsa*, skulle därför ha beröm för att hon ”icke tillämpat denna politik utan visat sina läsare den rena, nakna sanningen”. I tidskriften förekom ofta kroppar som inte var så välbildade, menade *Femme*. Och så skulle det också vara. ”Det är bilder ur livet och inte idealiserade drömmar”, slog hon fast och tillade att de här bilderna var särskilt värdefulla när det gällde att värva nya medlemmar till nudiströrelsen. De fångade verkligheten (*Natur och Hälsa* 7:11b, 1939).

Signaturen *Nudist X*, upprördes, som många andra nudister, av samhällets pryderi som hindrade människor från att utforska vad ett liv i nakenhet kunde ge dem. Det fanns svenskar som var intresserade av nudiströrelsen, men som regel vågade de inte frigöra sig från omgivningens överdrivna krav på anständighet. I väntan på att folkmeningen skulle ändra sig följde de gamla traditioner. ”Nåväl”, konstaterade *Nudist X*,

vi nakenkulturister ha brutit med traditionen. Men inte heller vi kunna ta steget fullt ut och uppträda nakna inför offentligheten, ty dels äro vi bundna

av lagar och förordningar, dels äro vi ännu så få till antalet, att vi inte kunna ändra på dessa lagar och förordningar. (*Natur och Hälsa* 10:4, 1942.)

Men någon gång i framtiden skulle rörelsens anhängare bli så många att lagarna måste skrivas om efter deras vilja. Då skulle kvinnor och män kunna se på och förhålla sig till varandra som något annat än könsvarerler: som goda kamrater och nära vänner med en vilja att stödja varandra under livsresan. I det avseendet måste nakenheten betraktas som ”moralisk i detta ords djupaste mening” (*Natur och Hälsa* 10:4, 1942).

I sin berättelse påpekade *Nudist X.* att nudismen inte var den enda väg som ledde till ett bättre liv. Men den var, skrev han, en viktig väg som passade alla. Därmed inte sagt att nudisterna var att betrakta som ”Guds eget utvalda folk, som är bättre än alla andra”. De samarbetade gärna med andra ideella rörelser och ville inte bli betraktade som sekterister: ”Vi vilja bara lära människorna att vara sant mänskliga, och det blir man, om man inte hyser rädsla för det naturliga.” (*Natur och Hälsa* 10:4, 1942.)

Nudist X. tecknade en bild av framtiden där ängsliga moralister hade tvingats till reträtt av vidsynta nudister, och att döma av omvändelseberättelserna delades hans vision av många i den svenska nudiströrelsen. Framför sig såg de ett samhälle där det inte längre uppfattades som oanständigt att visa sig naken för andra. Tvärtom. När kvinnor och män, flickor och pojkar, fick möjlighet att fritt umgås tillsammans nakna på badstränder och friluftspatser skulle en tillgjord skamsenhet ersättas av en naturlig hederskänsla. Det var så som den nakna kroppen kunde göras kysk igen, menade *Nudist X.* Först när könen blivit vana vid att se varandra nakna skulle deras sexuella begär stillas och få sig ”sin naturliga plats anvisad” och inte breda ut sig ”på andra livsviktiga intressens bekostnad” (*Natur och Hälsa* 10:4, 1942).

Ett liv i gemenskap

I *Dagbräckning* berättade signaturen *Stigs pappa* att han och hans hustru alltid låtit sin son vara med när de badade nakna hemma. De ville att sonen skulle få ett lika naturligt förhållningssätt till nakenhet som de själva hade. Men när det var dags för Stig att börja skolan blev föräldrarna alltmer tveksamma till om deras beslut egentligen hade varit så klokt. De kände att han nog ändå borde lära sig ett och annat om sedlighet. Därför bestämde Stigs föräldrar att de gemensamma nakenbaden i familjen skulle upphöra, och de talade också om för sin son att han måste skylla sig om det fanns andra i närheten när han bytte om:

Han skulle ju börja skolan och introduceras i samhället. Fördenskull måste han hava samma samhälls moral i sin själ. Trots min förmenta frisinthet på området ifråga förstod jag ej bättre än så. (*Dagbräckning* 5:1, 1936.)

Ett nummer av *Dagbräckning* fick *Stigs pappa* att ändra sig. Tidskriftens innehåll gjorde honom glad, ”ty det var som musik för min själ”. Snart hade han och hans hustru blivit medlemmar av en nudistförening och med hjälp av *Dagbräcknings* alla nummer satt sig in i nudismens målsättning. *Stigs pappa* funderade nu också över

om han inte handlat fel när han gav efter för samhällets förvrängda uppfattning om den nakna kroppen och försåg sin son med ”små doser av moralgifvet”. Visst var väl Stig mogen nog att se sina föräldrar nakna? Var det så farligt om pojken gav dem ett par nyfikna blickar? När *Stigs pappa* till slut repade mod och föreslog att de tre skulle gymnastisera nakna tillsammans, skedde ett slags återförening i den lilla familjen där föräldrar och barn kunde stärka banden mellan sig i en samvaro utan kläder. Stig upptogs på nytt ”i *vår förening*”, förklarade fadern och tillfogade: ”Vem som blev mest förtjust över att ha återfunnit varandra i detta ögonblick: barn eller föräldrar? Jo, glädjen var nog ömsesidig och lika.” (*Dagbräckning* 5:1, 1936.)

Att nudismen gav en känsla av samhörighet poängterades av många nudister. Den som vågade sig på att besöka någon av nudiströrelsens friluftspplatser skulle genast märka att människorna som vistades där var vänliga och tog hand om varandra. Signaturen *Elo* förklarade hur gott ordet välkommen gjorde henne när hon första gången besökte föreningen *Solvännernas* friluftsområde utanför Malmö. Alla var så naturliga mot henne att hon snart glömde bort att hon var naken:

Det blyga hade försvunnit och man var med och lekte av hjärtans lust. Alla voro som glada uppslupna barn och man kände ingen ålderskillnad. Vi kände oss som en enda stor familj. Det spelades badminton, det tävlades i spjutkastning och det duschades från en vid pumpen fastgjord slang. Man kände sig som man var kommen i en annan värld. (*Solvännen* 12:2, 1946.)

Samma förhållande gällde utomlands. Det menade en kvinna som hade anmält sig till en sällskapsresa i *Natur och Hälsa*s regi och under några dagar sommaren 1933 besökt ett tyskt nudistläger. Alla nykomlingar togs om hand och sågs som vänner: ”Ingen behövde känna sig ensam på det stället. En behaglig gemenskap rådde i allt, och det hela verkade som ett litet paradiset på jorden, det vill säga innan ormen uppträtt på scenen.” (*Natur och Hälsa* 1:14, 1933.)

Vetskapen om att inte vara ensam i sin övertygelse tröstade även den som inte hade möjlighet att engagera sig i den svenska nudiströrelsen. I januari 1940 fanns bortåt tio nudistföreningar med regelbunden verksamhet, alla koncentrerade till de tre storstäderna, men nudisttidskrifternas prenumeranter fanns spridda över hela landet (Strand, 2005, s. 66). Elin Eriksson var bosatt i ett villasamhälle i Närke, och eftersom grannarna inte precis var några soldyrkare fick hon och hennes fabriksarbetande man vara försiktiga så att de inte väckte anstöt när de praktiserade nakenkultur hemma. För det här paret kom *Solvännen* att bli det som fick dem att känna sig delaktiga i ett större sammanhang. Här fann de en åsiktsgemenskap:

Ju mera vi läste desto gladare kände vi oss, ty av *Solvännen* fick vi lära oss så många nyttiga idéer, ja, inte bara det, utan det bästa av allt. Nu visste vi att vi hade goda vänner landet runt, vänner som förstå oss, och som vi kan dela intresse med, fast vi ej kan se eller tala med dem. (*Solvännen* 5:8, 1939.)

Kontoristen Erik Andersson hade turen att ha en nudistgrupp ”av halvt privat natur” i den mellansvenska stad där han bodde. Genom *Natur och Hälsa* kom han i kontakt med gruppen, och en kväll i februari i slutet av 1930-talet begav han sig till

en villa för att pröva på hur det var att umgås naken med andra människor. Det var nervöst, berättade Erik Andersson, att stå naken i tamburen och vänta på att bli inläppt till de andra. Han hade ofta gått omkring utan kläder i sin egen lägenhet, men det här var någonting annat: ”I denna främmande omgivning kände jag mig för första gången i mitt liv avklädd i detta ords bokstavliga mening.” När dörren till sällskapsrummet till sist slogs upp möttes han av nakna människor som gav honom ett glatt och varmt välkomnande. Han förstod meddetsamma att han hittat den gemenskap som han sökte och att han skulle trivas med människorna som han presenterades för:

De hade verkligen kultur. Det kunde man genast urskilja. Man behövde bara se på det sällskapsspelet vi spelade. Aldrig förekom det några som helst tvisligheter, som äro så vanliga vid dylika spel. Alla talade lugnt och sansat och tycktes överbjuda varandra i vänlighet och artighet. Och likväl voro alla sällsamt förtrogna med varandra. Kanske bidrog också vanan att kalla varandra vid förnamn därtill. (*Natur och Hälsa* 8:3b, 1940.)

Hans första möte med en grupp nudister var nog annorlunda än många andras, funderade Erik Andersson, eftersom det skedde inomhus och inte ute i det fria. Det gick säkert lättare sommartid utomhus då nakenheten var mer naturlig och självklar. Men de älskvärda människorna som hälsade honom välkommen, så enkla och chosefria, gjorde att all hans tvekan och blyghet försvann. Gemenskapen var befriande. Den fick honom att naken kasta sig ut i snön och rusa runt med de andra gästerna i trädgården under støj och glam. Kvällen med nudisterna blev en vändpunkt i hans liv, och därefter deltog han alltid vid gruppens sammankomster. Han slogs av värmen och omtänksamheten, och den fanns hos alla nudister när de samlades: ”Det råder bland dem en stämning av vänlighet och hjärtlighet, som kommer alla och envar att genast känna sig hemmastadd i deras krets.” (*Natur och Hälsa* 8:3b, 1940.)

Erik Andersson fann snart att nudisterna som välkomnade honom faktiskt inte brydde sig så mycket om varifrån han kom eller vad han arbetade med. Titlarna lades raskt bort, och de närvarande omtalade varandra med förnamn. Det bidrog, trodde han, till en förtrolighet i gruppen. Det var också en självklarhet att kostnaderna för samkvämet skulle delas lika; var och en bidrog med en krona till förtäringen, och alla hjälptes åt för att kvällen skulle bli så lyckad som möjligt. Ingen var förmer än någon annan.

Ett framträdande drag i den tidiga nudismen var strävan efter jämlikhet, och den hade uppenbarligen även nudisterna i Mellansverige tagit fasta på. Det fanns en uppfattning om att nudismen kunde bana väg för ett mer demokratiskt samhälle där alla medborgare värderades lika, eftersom en rad hierarkier, distinktioner och gränser som synliggjordes i klädernas snitt, material och färger försvann när människor möttes nakna. Här fanns verkliga förutsättningar att överbygga de ekonomiska och sociala klyftorna i samhället och skapa endräkt och samförstånd mellan olika samhällsgrupper (Pollen, 2017). Nudismens egalitetstanke attraherade även signaturen *C. J. Nilsson-Arbogensis*. Han var nudist sedan många år tillbaka och

övertygad om att nakenbad och solsport stärkte hälsan, att sedligheten inte satt i kläderna utan i sinnet och att människan genom naken samvaro med andra kunde lära sig att visa hänsyn och självbehärskning. Allt detta gav honom känslan av att vara ren – ”man känner sig närmare himlen än jorden”, konstaterade han – och tillsammans med andra nudister hade han funnit en gemenskap där alla visades respekt och behandlades lika:

När man är tillsammans med solsportkamrater vet man att man är bland nyktra, respektabla, ansvarsställande, oförvitliga, finkänsliga, bildade, anspråkslösa, glada och trevliga meningsfränder – friska och sunda till både kropp och själ – som alla säga ’du’ åt varandra, rik som fattig, hög som låg. Därför är jag solsportare. (*Solvännen* 7:4a, 1941.)

I omvändelseberättelserna frammanade nudisterna bilden av en gemenskap som var öppen för alla. När kläderna lagts åt sidan gjorde sig inte längre inkomstskillnader påmind. Nakna människor möttes utan statusymboler, och borta var många av klassmarkörerna som annars hjälpte till att skilja bättre folk från sämre. Här var stämningen god och tonen hjärtlig. Och känslan av att finnas i ett sammanhang och tillhöra en krets gav enligt nudisterna ett kamratskap och en sammanhållning som få av dem funnit någon annanstans. Gemenskapen var så stark, menade signaturen *Medicinare*, att den gick över språkklyftor och nationsgränser: ”Överallt har jag trivts alldeles förträffligt. Nakenkulturister äro sig lika i alla länder, fria och frimodiga, öppna och rättframma och fulla av levnadsglädje och livsmod.” (*Natur och Hälsa* 7:9b, 1939.)

Den nakna sanningen

I sina vittnesbörd underströk flera nudister att deras omvändelse lett till att sanningen om den nakna kroppen plötsligt uppenbarats för dem. Sedan *Inge S.* börjat bada naken tillsammans med andra hade han fått upp ögonen för ”den otvetydiga sanningen, att nakenhet i sanning inte var något att skämmas för” (*Natur och Hälsa* 7:8, 1939), och för *S. M. A. (Ingenjör)* hade det varit en befrielse när han insåg att ”det pryderi för nakenheten könen emellan som folken fått sig inpräntat, icke varit den rena sanningens bud” (*Natur och Hälsa* 9:6, 1941). Även *B. K-n.* hade till sist kommit till insikt om nudismens ”enkla sanningar” (*Natur och Hälsa* 8:4, 1940), och *S-r.*, som själv erfarit att ”nakenkulturen skänker frihet i ordets bästa bemärkelse”, uppmanade andra nudister att ta varje tillfälle i akt att ”skingra okunnighetens dimma” och uppträda på ett sätt ”som en sann nakenkulturist höves och anstår” (*Natur och Hälsa* 9:6, 1941).

”Ni skall lära känna sanningen, och sanningen skall göra er fria”, säger Jesus i Johannesevangeliet (8:32) vid ett tillfälle. En hel del av dem som berättade om sin omvändelse i *Dagbräckning*, *Natur och Hälsa* och *Solvännen* resonerade likadant. Nudismen hade fått dem att förstå att de regelbundet måste vara nakna för att känna sig fria som människor, och den insikten ville de gärna dela med sig av. Genom ögonblicksbilder från skogsvandringar, skärgårdssemesterar, sjukhusvistelser och

middagsbjudningar konstruerade de tillsammans en verklighet där människor var sanna mot sig själva och andra och kunde se bortom alla lögner, illusioner och villfarelser som tidigare hållit dem fångna.

Även gymnastikdirektören Erik Schlyter, en av den svenska nudiströrelsens förgrundsgestalter, såg framför sig hur den nakna kroppen skulle bana väg för ett nytt samhälle där människan var fri – verkligt fri – från alla lögner som tvingade henne att leva i strid med naturen. Under rubriken ”Nakenhetens predikan: Sanning eller lögn” noterade han i *Solvännen* vintern 1936 att allt medan det gamla samhället fortsatte att kväsa alla initiativ som kunde leda till fred och samförstånd, jämlikhet och broderskap, lät redan det nya samhället ana närvaron av en helig tanke som ville något annat. Sanningen måste slutligen fram:

Ingen sanning är så allmänt trodd och dyrkad som sanningen om vår nakna kropps höghet och skönhet. *Varför* skulle vi dölja sanningen? Så börja vi då med oss själva. Sedan vilja vi gå till storms mot samhällslöggen på alla områden, en naken skara män och kvinnor, som i gemensam dyrkan av natur och hälsa funnit den levande symbolen för sanningens seger över lögnen. (*Solvännen* 2:12, 1936.)

Schlyter menade att sanningen om den nakna kroppen – hur frisk, ren och vacker den var – kunde göra en trasig mänsklighet hel. De sociala hierarkierna och distinktionerna skulle till slut försvinna när människor stod nakna inför varandra: ”Alla rikedomens eller fattigdomens igenkänningstecken i klädedräkt äro bortfallna, allt koketteri genom lyx är en omöjlighet, ty vi äro iklädda fullkomlighetens dräkt.” (*Solvännen* 2:12, 1936.) För den som omfamnade den nakna sanningen väntade en ny tid.

I omvändelseberättelserna framträder tre fantasiteman som alla på olika sätt förklarade för den svenska nudistpressens läsekrets vari detta nya bestod. De visade att människor förädlades när de lät sina kroppar vara nakna och att nakenkultur och solsport kunde göra dem fria från det som förhindrade ett liv i hälsa, vidsyn och gemenskap: fria från kläder som begränsade deras naturliga rörelser och gav dem sjukdomar och besvär, fria från fördomar som hämmade deras naturliga tankeförmåga och gjorde dem inskränkta och osedliga och fria från regler som kringskar deras naturliga umgänge och isolerade dem från varandra. De här friheterna var ofta inflätade i varandra. En människa som på en badplats eller ett friluftsområde ägnade sig åt nakenkultur och solsport utvecklade inte bara en sund själ i en sund kropp. Mötet med dem som resonerade på samma sätt som hon gav henne modet att stå upp mot omgivningens fördomar och väckte känslan av att tillhöra en öppen gemenskap som på sikt kunde förändra samhället.

Möjligheten att i *Dagbräckning*, *Natur och Hälsa* och *Solvännen* gemensamt fantasera om mötet med nakenkultur och solsport hjälpte de tidiga svenska nudisterna att skapa mening i sin omvändelse. Ögonblick, situationer och händelseförlopp i deras ibland rapsodiska berättelser länkades samman till en retorisk vision, ett sammansatt drama, som beskrev vad naturlig frihet egentligen var och hur den kunde erövas. Här formulerades nudismens lärosatser och kärnvärden av en mängd olika

röster och i en lång rad variationer. På så vis kunde omvändelseberättelserna också användas av nudistpressen för att vinna nya anhängare bland tidskrifternas många läsare. Och budskapet – den nakna sanningen – var att själen vidgades när kroppen var naken, att blicken renades när ögonen såg andra nakna kroppar och att samhörigheten stärktes när människor stod avklädda inför varandra.

Litteratur

- Almkvist, J. (1932). *Hälsa och nakenhet: En social-medicinsk studie över klädedräktens inverkan på kropp och själ*. Stockholm: Tid och folk.
- Andritzky, M. (1989). Berlin – Urheimat der Nackten: Die FKK-Bewegung in der 20er Jahren”. I M. Andritzky & T. Rautenberg (Red.), *”Wir sind nackt und nennen uns Du”: Von Lichtfreunden und Sonnenkämpfern: Eine Geschichte der Freikörperkultur* (s. 50–105). Giessen: Anabas.
- Arnberg, K. (2017). Before the Scandinavian ”Porn Wave”: The Business and Regulations of Magazines Considered Obscene in Sweden, 1910–1950. *Porn Studies*, 4(1), 4–22.
- Arnberg, K. (2010). *Motsättningarnas marknad: Den pornografiska pressens kommersiella genombrott och regleringen av pornografi i Sverige 1950–1980*. Lund: Sekel förlag.
- Barcan, R. (2004). ”Regaining what Mankind has Lost through Civilisation”: Early Nudism and Ambivalent Moderns”. *Fashion Theory* 8(1), 63–82.
- Bormann, E. G. (2012). Fantasier och retoriska visioner: Den retoriska analysen av sociala verkligheter. *Rhetorica Scandinavica* 60, 11–26, övers. A. Stagnell & N. Fransson.
- Bormann, E. G. (1972). Fantasy and Rhetorical Vision: The Rhetorical Criticism of Social Reality. *The Quarterly Journal of Speech* 58(4), 396–407.
- Bormann, E. G. (1982). Fantasy and Rhetorical Vision: Ten Years Later. *Quarterly Journal of Speech* 68(3), 288–305.
- Brereton, V. L. (1991). *From Sin to Salvation: Stories of Women’s Conversion, 1800 to the Present*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gooren, H. (2010). Conversion Narratives. I A. Anderson et al. (Red.), *Studying Global Pentecostalism: Theories and Methods* (s. 93–112). Berkeley: University of California Press.
- Grisko, M. (1999). Freikörperkultur und Lebenswelt – Eine Einleitung. I M. Grisko (Red.), *Freikörperkultur und Lebenswelt: Studien zur Vor- und Frühgeschichte in Deutschland* (s. 9–41). Kassel: Kassel University Press.
- Habel, Y. (2000). The Paradoxes of Paradisiac Nudity: Fascist Aesthetics and Medicalised Discourse in the 1930’s Nudist Movement, Health through Nude Culture. *Nordisk estetisk tidskrift* 22, 13–27.
- Harp, S. L. (2014). *Au Naturel: Naturism, Nudism, and Tourism in Twentieth-Century France*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Heady, E. W. (2013). *Victorian Conversion Narratives and Reading Communities*. Farnham: Ashgate Publishing.
- Jefferies, M. (2006). ”For a Genuine and Noble Nakedness”? German Naturism in the Third Reich. *German History* 24(1), 62–84.
- Knight, D. A., Woods, R. H. & Jindra, I. W. (2005). Gender Differences in the Communication of Christian Conversion Narratives. *Review of Religious Research* 47(2), 113–134.
- Krüger, A., Krüger F. & Treptau, S. (2002). Nudism in Nazi Germany: Indecent Behaviour or Physical Culture for the Well-being of the Nation. *The International Journal of the History of Sport* 19(4), 33–54.
- Lowy, V. & Cantor, D. (2018). Conversion Narratives, Health Films, and Hollywood Film-makers of the 1930s and 1940s. I C. Bonah, D. Cantor & A. Laukötter (Red.), *Health Education Films in the Twentieth Century* (s. 143–170). Suffolk: University of Rochester Press.
- Lundin, J. A. (2013). The Salvation Army in Sweden and the Making of Gender — Conversion

- Narratives 1887–1918. *Journal of Religious History* 37(2), 245–260.
- Olsson, U. (1999). *Drömmen om den hälsosamma medborgaren: Folkuppfostran och hälsoupplysning i folkhemmet*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Olufwete, J. O. (2006). Rousing and Redirecting a Sleeping Giant: Symbolic Convergence Theory and Complexities in the Communicative Constitution of Collective Action. *Management Communication Quarterly* 19(3), 451–492.
- Palmlblad, E. & Eriksson, B. E. (2014). *Kropp och politik: Hälsoupplysning som samhällspegel*, andra upplagan. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Pollen, A. (2017). Utopian Bodies and Anti-fashion Futures: The Dress Theories and Practices of English Interwar Nudists. *Utopian Studies* 28(3), 451–481.
- Ross, C. (2005). *Naked Germany: Health, Race and the Nation*. Oxford: Berg.
- Strand, O. (2005). *Sol, hälsa, glädje: En bok om naturismen i Sverige*. Uppsala: Naturistföreningen Nakenkultur.
- Toepfer, K. (1997). *Empire of Ecstasy: Nudity and Movement in German Body Culture, 1910–1935*. Berkeley: University of California Press.
- Williams, J. A. (2007). *Turning to Nature in Germany: Hiking, Nudism, and Conservation, 1900–1940*. Stanford: Stanford University Press.
- Zubiaurre, M. (2012). *Cultures of the Erotic in Spain, 1898–1939*. Nashville: Vanderbilt University Press.

Dagbräckning:

- Elliot, O. (1933, juli). Nakenföreningarnas uppgift. *Dagbräckning: Månadstidskrift för livsbejakande, frigjord och fördomsfri åskådning* 2(6), 64.
- Föreningslivets ändamål. (1933, juli). *Dagbräckning: Månadstidskrift för livsbejakande, frigjord och fördomsfri åskådning* 2(6), 68.
- Stigs pappa. (1936, februari). Stig och hans föräldrar. *Dagbräckning: Oavhängig tidskrift för livsbejakande, vidsynt och fördomsfri åskådning* 5(1), [8].

Natur och Hälsa:

- Almkvist, J. (1933, 15 mars). Nakenhetskulturens mål och medel. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 1(1), 2–3.
- B. K–n. (1940, 1–30 mars). Från läsekretsen. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 8(4), 9.
- En svensk kvinna skildrar sina intryck av nakenkulturen. (1933, 1 oktober). *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 1(14), 5.
- Erko. (1939, 15 maj). Hur jag först kom att rätt förstå betydelsen av nakenkultur. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 7(10), 7.
- Femme. (1939, 1 juni). Hur jag blev nudist. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 7(11b), 14.
- Från läsekretsen. (1939, 15 april). *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 7(8), 6.
- Inge S. (1939, 15 april). Ett vittnesmål. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 7(8), 6–8.
- K. Andersson. (1940, 1 februari). Hur jag blev nudist. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 8(3b), 4–5.
- Medicinare. (1939, 1 maj). Hur jag blev nakenkulturist. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 7(9b), 16.
- Nudist X. (1942, 1–30 april). Varför jag är nakenkulturist. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 10(4), 15–16.
- Poebing, O. (1933, 1 augusti). Nakenkulturens framtid i ”Tredje riket”. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 1(10), 2–3 och 7.
- S–r. (1941, 1–30 juni). Varför jag är nakenkulturist. *Natur och Hälsa: Organ för nakenhetskulturrörelsen* 9(6), 8–9.

Solvännen:

C. J. Nilsson-Arbogensis. (1941, 1 april). Varför är jag solsportare? *Solvännen: Kampskrift för den nakna kroppens rätt* 7(4a), 24.

En präst ser på nakenkulturen. (1938, 1 januari). *Solvännen: Vidare vyer, renare seder, friskare kroppar* 4(1), 6–7.

Eriksson, E. (1939, 1 augusti). Hur jag tillämpar Solsporten. *Solvännen: Kampskrift för den nakna kroppens rätt* 5(7), 14.

Kristen Viking. (1939, 1 december). Jag badar helst naken. *Solvännen: Kampskrift för den nakna kroppens rätt* 5(12), 20.

Lonjo Alinger. (1939, 1 april). Om förståelse och propaganda. *Solvännen: Vidare vyer, renare seder, friskare kroppar* 5(4), 9–10.

Mickhaelsson, T. (1946). En läsare skriver. *Solvännen: Officiellt organ för Riksföreningen Solvännerna* 12(2), 22–23.

Nudistfamilj. (1937, 1 juni). Brev 13. *Solvännen: Organ för nakenkultur och sport* 3(7), 25.

Red. (1937, 1 juni). Läsarnas sida. *Solvännen: Organ för nakenkultur och sport* 3(7), 25.

Schlyter, E. (1936, 1 december). Nakenhetens predikan: Sanning eller lögn. *Solvännen: Organ för nakenkultur och sport* 2(12), 5–6.

S. M. A. (Ingeniör) (1940, 1 juni). Insändt. *Solvännen: Kampskrift för den nakna kroppens rätt* 6(6), 8–9.

Svensson, A. B. (1935, 1 oktober). Nakenhetskulturen ute i världen just nu. *Solvännen: Organ för nakenkultur och sport* 1(2), 14–16.

Svenska Dagbladet:

Renhållning. (1933, 2 december). *Svenska Dagbladet*.